

2023-12-06

Ju2023/01830
Justitiedepartementet
1033 Stockholm
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se

En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44)

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har tagit del av förslagen i utredningen och vi lämnar i detta remissvar våra synpunkter.

Sammanfattning

Stiftelsen Allmänna Barnhuset utgår i remissvaret från FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Vi utgår även från FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet, kommitténs rekommendationer till Sverige samt rapporter från andra FN-organ.

I utredningens uppdrag ingår att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare mellan 15 och 17 år som har begått allvarliga brott och föreslå lämpliga förändringar. I uppdraget ingår att särskilt överväga vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av den eller de frihetsberövande påföljder som föreslås användas. Det ingår också i utredningens uppdrag att, oavsett ställningstagande i sak, lämna ett förslag som innebär att sluten ungdomsvård finns kvar i påföljdssystemet.

Stiftelsen Allmänna Barnhusets utgångspunkt är, i likhet med barnrättskommitténs, att barn som utnyttjas, involveras eller dras in i grov brottslighet är barn vars tidiga behov och rättigheter inte har uppfyllts. Vidare har barn inte samma förmåga som vuxna att förstå konsekvenserna av sitt handlade och är lättare att manipulera och utnyttja. Det är också mer skadligt för barn att exponeras för det straffrättsliga systemet.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser i likhet med utredningen att den grundläggande principen i det svenska rättssystemet att barn ska hållas utanför fängelserna i så stor utsträckning som möjligt ska finnas kvar och upprätthålls. Det behandlande inslaget såsom framgår av Barnkonventionen - rehabilitering och återanpassning till samhället - ska enligt vår mening vara det centrala i verkställigheten av en frihetsberövande påföljd för barn. Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens uppfattning att det är utformningen av miljön där de unga ska vistas och personalens

kompetens att möta ungas särskilda behov som är av störst betydelse i valet av vilken myndighet som är bäst lämpad att verkställa en frihetsberövande påföljd.

Ett barn som är frihetsberövat har samma rättigheter som alla andra barn. Det handlar om kontakt med sin familj, yttrande-, informations-, mötes-, tanke- och religionsfrihet, privat- och familjeliv, levnadsstandard, utbildning, information, hälso- och sjukvård, rehabilitering samt vila, lek och fritid. Utifrån Stiftelsen Allmänna Barnhusets uppdrag och kompetens vill vi särskilt understryka vikten av att säkerställa en likvärdig utbildning och skola, en god psykisk och somatisk hälsa, kontakt med familj och anhöriga, rehabilitering och social återanpassning samt en miljö som befämjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet. Vår erfarenhet från barn i samhällsvård är att exempelvis låga skolresultat går att vända men att det tar tid, insatsen behöver vara långsiktig och kräver samarbete mellan olika professioner. Vår uppfattning är att flera av de insatser som påbörjas under frihetsberövandet kommer att behöva finnas kvar efteråt.

Slutligen kan det inte nog understrykas att den reform med fokus på behandling och ökad kompetens hos personalen som utredningen föreslår kommer att ta både tid och resurser i anspråk. Vi anser även att situationen samt platsbristen på häkten ska ingå i den fortsatta hanteringen av frågan. Vidare anser vi att alternativ till inlåsning på institution, såsom behandlingsfamiljer, ska finnas kvar och utvecklas.

Utgångspunkter i Stiftelsen Allmänna Barnhusets svar

- **FN:s Konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen)**

Barnkonventionen gäller som lag i Sverige sedan den 1 januari 2020. Att barnkonventionen blivit svensk lag, i sin helhet inkorporerats i svensk lagstiftning, innebär ett klagörande av att annan lagstiftning som rör barn ska tolkas utifrån konventionen i dess helhet och inte endast utifrån de bestämmelser som transformerats i respektive lag. Det innebär också ett förtydligande av att rättstillämparna ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen i mål och ärenden som rör barn.

Flera artiklar är relevanta för frågan om regleringen om frihetsberövande påföljder för unga. I artikel 37 anges bland annat förutsättningarna för att frihetsberöva ett barn och villkoren för hur ett frihetsberövat barn ska behandlas. Bestämmelserna i artikel 37 har ett nära samband med artikel 40, som behandlar rätten för ett barn till en värdig, rättssäker och barnanpassad straffprocess och kriminalvård. Ett barn som är frihetsberövat har samma rättigheter som alla andra barn, till exempel när det gäller kontakt med sin familj, yttrande-, informations-, mötes-, tanke- och religionsfrihet, privat- och familjeliv, levnadsstandard, utbildning, information, hälso- och sjukvård, rehabilitering samt vila, lek och fritid (artiklarna 9, 13–17, 24, 27–29, 31 och 39). I artikel 40 understryks att barnet ska behandlas på ett sätt som främjar dess känsla av värdighet och värde samt som tar hänsyn till barnets ålder och till att främja återanpassning och en konstruktiv roll i samhället. Barnets bästa enligt barnkonventionen artikel 3.1 är av avgörande betydelse i sammanhanget.

Barnrättskommitténs allmänna kommentarer och rapporter från andra FN organ

Av förarbetena (prop.2017/18:186) till lag (2018:1197) om Barnkonventionen framgår att särskilt fokus bl.a. ska ligga på principen om barnets bästa som ett tillvägagångssätt. Enligt FN:s barnrättskommitté är detta ett tillvägagångssätt som innebär att när ett enskilt barn, en identifierad grupp barn eller barn i allmänhet kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen

innehålla en utvärdering av eventuella positiva eller negativa konsekvenser för barnet eller barnen i fråga. Dessutom måste beslutsmotiveringen visa att uttrycklig hänsyn har tagits till barnets bästa. Det betyder enligt barnrättskommittén att konventionsstaterna ska förklara hur man har tagit hänsyn till barnets bästa i beslutet, det vill säga vad som har ansetts vara för barnets bästa, vilka kriterier detta grundas på, samt hur barnets intressen har vägts mot andra hänsynstaganden vare sig dessa handlar om övergripande policyfrågor eller enskilda fall.

I den allmänna kommentaren om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet uttrycker barnrättskommittén att det faktum att skillnaden mellan barn och vuxna i fysisk och psykisk utveckling utgör grundvalen för barns lägre straffrättsliga ansvar och för ett separat system där barn behandlas på ett annat och mer individbaserat sätt. Det är skadligt för barn att exponeras för det straffrättsliga systemet då detta begränsar deras möjligheter att växa upp till ansvarstagande vuxna.¹ Rapporter från andra FN organ kommer till liknande slutsatser.

I FN:s globala studie om frihetsberövade barn konstateras att ett frihetsberövande kan ha mycket skadliga effekter på barns fysiska och psykiska hälsa, utveckling och framtid.² I en annan FN rapport uttrycks djup oro kring ökande bestraffande metoder, kriminalisering och fängslandet av barn och unga, trots att det finns forskning som dels, pekar på den negativa inverkan detta får för folkhälsan, dels, att andra alternativa metoder ger bättre resultat. I samma rapport konstateras att barn som begått våldshandlingar och placerats i kriminalvårdsanstalter är barn vars tidiga behov och rättigheter inte uppfyllts. Barn ska behandlas i enlighet med sin ålder och sitt bästa, hjärnan hos unga personer utvecklas fortfarande på många kritiska sätt.³

I sina rekommendationer till Sverige uttrycker FN:s Barnrättskommittén djup oro över barns ökande inblandning i organiserad brottslighet och de steg som nu tas för att bland annat sänka straffmyndighetsålder, införa strängare straff och integritetskränkande åtgärder.

Kap 9 Utgångspunkter för en reform

Utredningens bedömning: Följande utgångspunkter bör vara styrande vid överväganden om utformningen av frihetsberövande påföljder för barn och unga:

Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet. Det innebär bl.a. att barn får frihetsberövas endast som en sista utväg och för kortast lämpliga tid, att barn inte ska verkställa frihetsberövande påföljd tillsammans med vuxna om det inte bedöms lämpligt och att barn har rätt till skola, sjukvård och en meningsfull sysselsättning på fritiden.

Påföljdssystemet bygger på principerna om proportionalitet och ekvivalens. När det är fråga om barn måste det dock även finnas utrymme för en viss kompromiss mellan olika intressen, t.ex. intresset av proportionalitet i straffsystemet och intresset av att skydda barn från alltför långtgående straff. Systemet bör dock vara proportionerligt, ekvivalent och förutsebart inom gruppen barn och unga.

¹ A CRC/C/GC/24, punkt 2.

² A/74/136. UN Global Study on Children Deprived of Liberty.

³ A/HRC/38/36 Report of the Special Rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health.

Vid verkställighet av frihetsberövande påföljder för barn och unga bör fokus vara att minska skadeverkningsarna av inlåsningen, att förebygga risk för återfall i brott och att underlätta den unges återanpassning i samhället.

Den myndighet som anförtros ansvaret för verkställigheten av frihetsberövande påföljd för barn och unga måste tilldelas tillräckliga resurser för uppdraget så att myndigheten bl.a. kan erbjuda väl anpassade lokaler, en bra skola och annan lämplig sysselsättning samt personal med rätt kompetens att möta barn och unga med särskilda behov.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens bedömning.

Vi anser i likhet med utredningen att en frihetsberövande påföljd för barn ska bygga på att behandling och stöd ska ges till den unge såsom avsikten även är enligt nu gällande ordning. Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar också bedömningen att både resurser och tid behövs för att genomföra uppdraget. Vi ser med oro på den brist på plats på häkten, SiS särskilda ungdomshem och fängelser som finns idag.

En avgörande förutsättning för att lyckas med uppdraget att rehabilitera och återanpassa frihetsberövade barn till samhället är, såsom utredningen beskriver, att den myndighet som anförtros ansvaret för verkställigheten av den påföljden tilldelas tillräckliga resurser för uppdraget. Det är i första hand, enligt Stiftelsen Allmänna Barnhuset, viktigt att myndigheten kan leva upp till det rehabiliterande uppdraget och erbjuda stöd och behandling. I detta ingår att myndigheten ska kunna leva upp till Barnkonventionen i förhållande till grundläggande rättigheter såsom skola, hälso- och sjukvård och kontakt med familj. Här är personaltäthet och personal med rätt kompetens av helt avgörande betydelse för att överhuvudtaget kunna utföra det behandlande och rehabiliterande uppdraget.

10.2 Behov av förändring

Utredningens bedömning: Det finns behov av att göra förändringar i de frihetsberövande påföljderna för barn och unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen att brottsligheten har förändrats under de 20 år som gått sedan påföljden sluten ungdomsvård infördes. Det är positivt att utredningen lyfter viss utvärdering av påföljdens effektivitet. Det finns enligt vår mening emellertid ytterligare behov av utvärdering av påföljdens effektivitet i förhållande till bland annat rehabilitering och återanpassning till samhället. Det finns även behov av att skapa en utgångs- eller referenspunkt för utvärdering av effektiviteten av de förändringar vad gäller påföljder som utredningen föreslår (se nedan). Stiftelsen Allmänna Barnhuset föreslår att ett regeringsuppdrag eller anslag i syfte att ytterligare utvärdera påföljden sluten ungdomsvård ges.

Utredningens fokus ligger, av förklarliga skäl, på den mycket grova organiserade brottsligheten. Men även om det är viktigt att lyfta att den grova brottsligheten bland barn och unga ökar, så finns den mindre grova brottsligheten också kvar, även om den minskat under senare år. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningen inte på ett tillräckligt sätt belyser vad som bör gälla för de barn som begår mindre allvarliga brott och de risker som är förenade med att de blandas med barn som begått allvarliga brott.

10.3 Alternativa lösningar

Utredningens bedömning: Den frihetsberövande påföljd som väljs ska vara anpassad för den aktuella åldersgruppen och ta hänsyn till att det är fråga om barn enligt barnkonventionens definition.

Det finns flera alternativa förändringar. Såväl sluten ungdomsvård som fängelse är möjliga alternativ.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar bedömningen. Vi delar bland annat bedömningen att den lösning som bör väljas är en ordning där barn och unga mellan 15 och 17 år hålls avskilda från vuxna dömda och placeras på en anstalt eller ett särskilt ungdomshem som är väl anpassat för den åldersgruppen och som tar hänsyn till att det är fråga om barn enligt barnkonventionens definition.

10.6.2 Renodling

Utredningens bedömning: Om Kriminalvården tar över ansvaret för att verkställa frihetsberövande påföljder för barn och unga innebär det att SiS verksamhet kan renodlas till att enbart avse vård.

Som anges ovan anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att en frihetsberövandepåföljd för barn ska utgå från Barnkonventionen, bygga på stöd och behandling, rehabilitering och återanpassning till samhället. Beslutet om vilken myndighet som ska verkställa frihetsberövande påföljder för barn ska enligt vår mening fattas utifrån hur väl myndigheten kan leva upp till detta.

Regeringen har aviserat att en översyn av SiS verksamhet kommer att genomföras. Hur SiS särskilda ungdomshem kommer att bedrivas framöver är därmed inte klart. Vår uppfattning är att det behövs ett tydligare resonemang och utvärdering av:

- vilka behandlingar Kriminalvården kan och bör erbjuda barn och vilka behandlingar som idag erbjuds de barn som dömts enligt LSU och vårdas på SiS särskilda ungdomshem. Utredningens främsta resonemang handlar om vikten av en successiv övergång från inlåsning till frihet, vilket även forskning pekar på att är en viktig del i att förhindra återfall i brott. Vi anser emellertid att ytterligare resonemang kring vilka behandlingar som kan erbjudas till barn behövs.
- att SiS även framöver kommer att ansvara för målgruppen eftersom flera av dessa barn kan antas komma att vårdas med stöd av LVU kopplat till domen.

10.7 Slutsatserna är att fängelse ska väljas som frihetsberövande påföljd även för barn och unga och att Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten

Utredningens förslag: I de fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas för barn ska påföljden bestämmas till fängelse. Påföljden sluten ungdomsvård tas bort. Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens bedömning att det är innehållet i verkställigheten, utformningen av miljön där de unga ska vistas och personalens kompetens att möta ungas särskilda behov som är av störst betydelse. Det mest centrala är villkoren för och förhållandena under den frihetsberövade påföljden.

Följande omständigheter är enligt vår mening av avgörande betydelse i valet av vilken myndighet som är bäst lämpad att ansvara för verkställigheten av frihetsberövande påföljder:

- Verkställighet av frihetsberövande påföljder måste leva upp till grundläggande mänskliga fri-

och rättigheter som framgår av ett flertal olika konventioner som Sverige anslutit sig till, däribland Barnkonventionen. Utifrån Barnkonventionen handlar det, som beskrivs ovan, om att åtgärderna ska leva upp till barnkonventionens krav om inlåsning för kortast möjliga tid, rehabilitering och återanpassning. Det handlar också om att en påföljd för barn ska vara anpassad och utformad för barn och rätten till hälso- och sjukvård, utbildning, rekreation och fritidssysselsättning, privatliv, kontakt med anhöriga måste tillgodoses.

- Barn ska behandlas i ett från vuxna separat system, både flickor och pojkar, regeringen behöver i den fortsatta beredningen ta hänsyn till hur detta hanteras för icke-binära.
- Barn ska behandlas åldersadekvat och med hänsyn till bland annat bristande mognad och impuls kontroll. Hänsyn måste tas till, som framgår ovan, att barn tar större skada av frihetsberövande än vuxna. Kopplat till detta behövs i den fortsatta beredningen bland annat ytterligare resonemang kring användningen av särskilda befogenheter bland annat vad gäller:
 - Om isolering i upp till tio timmar är rimligt i förhållande till barn.
 - Om bältning av barn ska vara möjligt, detta gäller om kriminalvården tar över verkställigheten eftersom det inom kriminalvården är möjligt med bältning.
- Det är de vuxna runt barnet såsom vårdnadshavare, förskola, skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård, polis- och rättsväsende, kommuner, ytterst staten, som bär ansvaret när barn utnyttjas, involveras eller dras in i brottslighet. Det handlar om barn vars tidiga behov och rättigheter inte säkerställts. Personal inom förskola och skola som dagligen möter barn har till exempel ett stort ansvar gällande att larma vid oro om att ett barn far illa.
- Stöd och behandling ska ges utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Viktigt i sammanhanget kan till exempel vara att säkerställa att barnet inledningsvis screenas för trauma samt barnets möjligheter till kontakt med familj och anhöriga. Här är det viktigt att: (1) barnet ges möjligheter att bibehålla kontakten med sin familj om det är till barnets bästa, (2) att stoppa rekryteringen av fler barn inom samma familj och (3) att skydda barnet från familjen i de fall familjen har negativ påverkan på barnets rehabilitering.
- Närhetsprincipen, möjligheten att vara nära och ha kontakt med anhöriga och familj måste beaktas och ska vara avgörande i val av plats för verkställighet av en frihetsberövande påföljd för barn, utifrån barnets bästa.
- Alternativa inlåsnings/vårdformer exempelvis kvalificerad behandlingsfamilj ska kunna finnas kvar som påföljds- eller utslusningsalternativ.

I tillägg till detta och om regeringen går vidare med förslaget om ungdomsfängelser anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset:

- att regeringen i den fortsatta beredningen bör se över termen ”ungdomsfängelse”. En alternativ benämning skulle peka på att påföljden syftar till något annat än tidigare ungdomsfängelser gjorde.
- att regeringen i den fortsatta beredningen ska överväga att låta påföljden slutna ungdomsvård vara kvar bland annat för ungdomar med bristande mognad eller en intellektuell funktionsnedsättning.

10.8 Det kan finnas behov av att i vissa fall särbehandla barn när fängelse verkställs

Utredningens förslag: Om det finns synnerliga skäl hänförliga till den tilltalades ålder eller andra personliga förhållanden får rätten i samband med att den bestämmer påföljden för ett barn till fängelse besluta att straffet, fram till tidpunkten för villkorlig frigivning, ska verkställas vid ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Bestämmelser om sådan verkställighet bör föras in i den föreslagna fängelselagen för unga (2027:000).

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att utredningens alternativa förslag, *att behålla slutan ungdomsvård men att påföljden får dömas ut i vissa undantagsfall*, är att föredra. Vi anser emellertid att det i stället för vissa undantagsfall ska stå *vissa fall* samt att dessa ska vara, men inte begränsas till, följande:

- barnets mognadsgrad inte överensstämmer med ungdomens verkliga, kronologiska ålder.
- barnet har en fysisk eller intellektuell funktionsnedsättning, en medicinsk eller psykiatrisk diagnos eller något liknande förhållande som innebär att han eller hon kan vara särskilt utsatt i förhållande till andra intagna.
- dömdes personliga förhållanden innebär att behovet av vård och omsorg är särskilt framträdande samtidigt som behovet av samhällsskydd inte är tydligt framträdande.

Regeringen har aviserat att en översyn av SiS uppdrag ska genomföras. Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det i denna översyn ska ingå att ta fram förslag gällande behandling, rehabilitering och återanpassning för den grupp barn som, i enlighet med ovanstående, döms till slutan ungdomsvård.

Om lagstiftaren väljer att gå vidare med utredningens förslag anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset att termen *synnerliga skäl* är för högt ställd. Vi föreslår i första hand skrivningen *i vissa fall* och i andra hand *särskilda skäl*.

Oavsett vilket förslag regeringen väljer att gå vidare med så behövs riktlinjer för hur *skäl hänförliga till den tilltalades ålder eller andra personliga förhållanden* ska bedömas, bland annat ska riktlinjer för åldersbedömning samt andra personliga skäl såsom intellektuell funktionsnedsättning, en medicinsk eller psykiatrisk diagnos ingå.

11.2 En ny fängelselag för unga

11.2.1 Allmänna förutsättningar för barn som avtjänar fängelse

Utredningens förslag: En ny lag, fängelselagen för unga, införs. Lagen ska innehålla särskilda verkställighetsbestämmelser som gäller när den som ska avtjäna fängelse inte har fyllt 18 år. Lagen innebär att fängelselagen och 26 kap. brottsbalken ska tillämpas om inte den nya lagen anger något annat. I fängelselagen för unga ska det också finnas bestämmelser som gäller när fängelse verkställs vid ett särskilt ungdomshem efter beslut av rätten enligt 32 kap. 5 § brottsbalken.

I samband med att den nya fängelselagen för barn träder i kraft ska lagen (1998:603) om verkställighet av slutan ungdomsvård upphöra att gälla.

I 7 § strafftidslagen (2018:1251) görs ett tillägg som innebär att Kriminalvården får skjuta upp verkställigheten av ett fängelsestraff för ett barn endast om det finns synnerliga skäl.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser, som framgår ovan (10.8), att påföljden slutna ungdomsvård ska finnas kvar i förhållande till vissa grupper barn.

I bestämmelserna om verkställighet av frihetsberövande påföljd för barn måste *närhetsprincipen* ingå och vara avgörande utifrån vad som är bäst för barnet.

Barn ska placeras på ungdomsavdelningar

Utredningens bedömning: Barn ska avtjäna fängelse vid avdelningar som är särskilt anpassade för barn så att barnets rättigheter och behov tillgodoses under verkställigheten. Avdelningarna ska kallas ungdomsavdelningar. Barn får inte placeras vid säkerhetsavdelningar. Även den verksamhet som erbjuds barn som blir villkorligt frigivna från fängelse ska vara anpassad för att möta barnets behov.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar utredningens bedömning att det är av stor betydelse att en frihetsberövande påföljd för barn får ett innehåll och en utformning som är anpassad till barn.

Ungdomsavdelningarna ska som huvudregel förbehållas för intagna under 18 år

Utredningens förslag: Om verkställighet av fängelse sker enligt fängeslagen för unga ska den intagne tas in vid en avdelning som är särskilt anpassad för barn (ungdomsavdelning), om det inte anses vara till den intagnes bästa att placeras vid en annan avdelning. Kriminalvården får besluta att verkställigheten ska ske enligt fängeslagen för unga trots att den intagne har fyllt 18 år.

Som framgår av våra tidigare skrivningar anser Stiftelsen Allmänna Barnhuset bland annat att barn ska behandlas i ett från vuxna separat system.

Verksamheten vid ungdomsavdelningarna ska vara anpassad för barn

Utredningens förslag: Den verksamhet som bedrivs vid ungdomsavdelningarna ska vara anpassad för barn. Det innebär bl.a. att verkställigheten ska ske under trygga former och att utbildning, behandling och övrig sysselsättning ska vara anpassad för barn.

Vad gäller anpassningen till barn anser vi att utredningen lyfter flera relevanta aspekter. Det räcker dock inte med att det *bör* vara på det sätt som utredningen beskriver. Vi anser att vissa av de förutsättningar som utredningen lyfter är avgörande. Vi anser bland annat:

- att personaltätheten *måste* vara högre än vad som gäller för en avdelning där vuxna vistas.
- att krav *ska* ställas på att personal som arbetar vid de särskilda barn- och ungdomsavdelningarna har såväl personlig lämplighet som rätt kompetens att arbeta med barn och unga.
- att fortlöpande utbildning av personal som arbetar med barn som dömts för brott för att säkerställa att dessa är välinformerade om såväl barns mentala, sociala och fysiska utveckling som de särskilda behov som vissa barn kan ha.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill vara tydlig med att det krävs tid och resurser för att genomföra detta. Ett arbete med att utbilda personal och säkerställa behandling, rehabilitering och återanpassning för de barn som idag vårdas enligt LSU måste emellertid påbörjas så fort som möjligt.

Verkställighetsplanering för barn

Utredningens bedömning: Det ska inte införas några särskilda bestämmelser om innehållet i verkställighetsplaneringen.

Utredningens förslag: Särskilda krav ska ställas på samverkan och samråd vid barnets verkställighetsplanering. Den verkställande myndigheten ska, om det är möjligt och bedöms som lämpligt, samråda med barnet och med hans eller hennes vårdnadshavare och andra berörda personer. Den verkställande myndigheten ska även, både vid verkställighetsplaneringen och löpande under verkställigheten, samverka med socialnämnden i den kommun där den dömde är folkbokförd. Vid behov får samråd även ske med andra berörda myndigheter och aktörer. Innehållet i verkställigheten ska anpassas till barnets särskilda förutsättningar och behov.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att det behövs särskilda bestämmelser om innehållet i verkställighetsplaneringen för barn. Vår uppfattning är att det krävs en anpassning till målgruppen utifrån att verkställighetsplaneringen idag helt och hållet har anpassats till vuxna och utifrån vuxnas behov. Redan under den tid barnet sitter häktad ska behandlingen av barnet påbörjas, vi anser bland annat att behandlingsmotiverande insatser ska sättas in under häktetiden.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill samtidigt vara tydliga med Barnkonventionens krav på att barn endast i undantagsfall samt för kortast lämpliga tid får placeras i häkte. Vi ser med stor oro på den platsbrist råder på häkten idag. I sina senaste rekommendationer till Sverige uttrycker barnrättskommittén oro över isoleringen av barn och uppmanar bland annat konventionsstaten "att förhindra och begränsa användningen av häktning i väntan på rättegång genom att i enlighet med lagstiftningen säkerställa att barn som anhålls och frihetsberövas skyndsamt ställs inför ansvarig domstol för att pröva lagligheten av frihetsberövandet eller dess förlängning."⁴

Skolundervisning vid ungdomsavdelningar

Utredningens förslag: Skollagen (2010:800) ändras så att Kriminalvården får författningsstöd för att bedriva undervisning inom grundskolan, gymnasieskolan samt i den anpassade grundskolan och den anpassade gymnasieskolan. I skollagen föreslås två nya paragrafer med ett innehåll som motsvarar det som gäller för SiS skolverksamhet i dag.

Det är avgörande att barns rätt till utbildning och skola säkerställs, vilket också framgår av Barnkonventionen.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har under lång tid arbetat med insatser och forskning för att stärka skolresultaten för barn i utsatta situationer. Mot bakgrund av den forskning som finns på området så vet vi att en lyckad skolgång är en av de viktigaste faktorerna för en god hälsa och utveckling för alla barn. En lyckad skolgång är även en av de viktigaste skyddsfaktorerna mot olika typer av ogynnsam livsutveckling, missbruk och kriminalitet.

Genom insatser som Skolfam har vi sett att barns förutsättningar och skolresultat kan förändras och förbättras, men det kräver samarbete mellan olika professioner kartläggning av kunskaper, analys och uppföljning. Idag finns liknande insatser på SiS särskilda ungdomshem, SISAM. Dessa insatser behöver anpassas för och ges till barn som döms för brott.

⁴ CRC/C/SWE/CO/6-7, Punkt 45 (e)

11.2.2 Särskilt om regleringen i fängelselagen för unga

En koordinator ska utses för den unge

Utredningens förslag: Den verkställande myndigheten ska utse en särskild koordinator för barnet. Koordinatorn ska hålla regelbunden kontakt med barnet och träffa honom eller henne under verkställigheten. Koordinatorn ska genom stöd, hjälp och kontroll verka för att den upprättade verkställighetsplanen följs.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset anser att förslaget med att utse en koordinator är klokt. Det finns emellertid flera frågor som måste utredas vidare och besvaras, bland annat gällande:

- vem som är huvudman för koordinatorn,
- hur koordinatorn ska arbeta,
- på vilket sätt skiljer sig socialtjänstens och koordinatorns uppdrag åt,
- samt hur samarbetet med socialtjänsten ska se ut.

Socialnämndens ansvar för barn som avtjänar fängelse

Utredningens förslag: Socialnämnden i den kommun där ett barn som tas in för att avtjäna fängelse är folkbokförd ska utse en särskild person att vara handläggare för barnet

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig bakom förslaget, men ser behov av ytterligare förtydliganden i enlighet med ovanstående resonemang.

Utslussningsåtgärder

Utredningens förslag: Intagna under 18 år får beviljas sådana utslussningsåtgärder som följer av 11 kap. fängelselagen. Den kvalifikationstid som innebär att en viss andel av straffet ska avtjänas enligt 11 kap. 4 och 5 §§ fängelselagen ska inte gälla för barn.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset delar uppfattningen att olika typer av utslussningsåtgärder är viktiga för att möjliggöra ett barns re-integrering i samhället. Det behövs enligt vår mening större tydlighet kring hur dessa ingår i verkställighetsplanen och hur en matchning med HVB, familjehem eller återförening med ursprungsfamilj ska ske. Vi ser ett behov av HVB och behandlingsfamiljer som anpassas till och kan ta hand om målgruppen.

Vistelse i gemensamhet och avskildhet

Utredningens förslag: Regleringen om vistelse i gemensamhet och avskildhet i 6 kap. fängelselagen ska tillämpas även för barn. Intagna under arton år får inte hållas inlåsta avskilda från andra intagna under en längre period än tio timmar om det inte är motiverat av säkerhetsskäl.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset hänvisar till utgångspunkterna som beskrivs inledningsvis. Vi anser att tiden i isolering behöver ses över, särskilt viktigt är att ta hänsyn till att effekterna av vistelse i avskildhet kan vara mer negativa för barn än för vuxna. Här behövs ett individuellt synsätt där vad som är bäst för barnet kontinuerligt utvärderas och bedöms.

12 Alternativt förslag om påföljden sluten ungdomsvård behålls i påföljdssystemet

Viktigast i valet av vilken myndighet som är bäst lämpad för att ansvara för verkställigheten av frihetsberövande påföljder är i enlighet med det vi uttryckt tidigare det behandlande, rehabiliterande och återanpassande inslaget i påföljden.

En omständighet i sammanhanget är den förestående översynen av SiS. Detta kan både ses som en försvårande omständighet för SiS att klara uppdraget och en möjlighet att anpassa SiS till att klara av uppdraget.

Ärendet har beretts av Maj Fagerlund.

Stockholm 2023-12-06

Anne-Marie Brodén
Ordförande

Cecilia Sjölander
Generalsekreterare